Uitgangspunten FLOT FLEX

Onderstaande informatie is afkomstig van de in de stuurgroep ESF vastgestelde documenten rondom leerwegonafhankelijke toetsing; ondersteunende middelen voor het bereiken van de projectresultaten ESF en uitspraken van het MT van FLOT.

1. Wat is een eenheid van leeruitkomsten?

Een eenheid van leeruitkomsten bestaat uit een of meerdere samenhangende leeruitkomsten die wordt afgesloten met een tentamen. Na het behalen van het tentamen worden de EC toegekend aan de eenheid van leeruitkomsten.
Een eenheid van leeruitkomsten wordt afgesloten met een tentamen van 5 EC of een veelvoud daarvan.

De eenheden van leeruitkomsten bestaan uit een of meer leeruitkomsten (maximaal 15 per 30 EC). Aan de eenheden van leeruitkomsten zijn EC gekoppeld (5 EC of een veelvoud). De totale omvang van de EC van de eenheden gericht op vakinhoudelijke bekwaamheid, vakdidactische bekwaamheid, pedagogische bekwaamheid en professioneel handelen ligt per opleidingsfase en jaar vast.
Een eenheid van leeruitkomsten heeft betrekking op:

- Vakinhoudelijk bekwaam of
- Vakdidactisch bekwaam of
- Pedagogisch bekwaam of
- Professioneel handelen

De bekwaamheden worden gepositioneerd binnen of vakmanschap of meesterschap.

De eenheden van leeruitkomsten voor pedagogisch bekwaam en professioneel handelen zijn reeds bepaald. Dat betekent dat hiermee rekening gehouden wordt bij de formulering van de leeruitkomsten die zich richten op vakdidactisch bekwaam.

Gezien de keuze voor summier summatief toetsen (één summatieve toets per tentamen) is het ook belangrijk de leeruitkomsten in eenheden van leeruitkomsten te clusteren waarvoor één leerwegonafhankelijke toets mogelijk is.

2. Wat is een leeruitkomst?

Een leeruitkomst is onderdeel van een eenheid van leeruitkomsten. Leeruitkomsten hebben betrekking op:

- de *bekwaamheidseisen* zoals deze *samenhangend en geïntegreerd*
- in de *beroepscontext* voorkomen bij voor het beroep kenmerkende *kritische beroepssituaties*
- waarbij een *geïntegreerde toepassing van kennis* (lees de kennisbasis of de kernconcepten van het vak en het beroep), *vaardigheden* en *houding* wordt aangetoond
- en dat afhankelijk van het opleidingsniveau op *bachelor of masterniveau* zoals aangeduid met de Dublindescriptoren.

Het geheel aan leeruitkomsten, aansluitend bij de kennisbasis, dekt de bekwaamheidseisen van een op HBO niveau functionerende startbekwame leraar (zie preambule).

De leeruitkomsten zijn gekoppeld aan het beroep waarvoor we opleiden en kennen 4 componenten: een **inhoudelijke component**, een **contextuele component,** een **gedragscomponent** en een **standaard.** Bij de inhoudelijke component kan verwezen worden naar de kennisbasis. De kritische situaties uit de beroepscontext neemt gedurende de opleiding in complexiteit toe. De beroepscontext waarop leeruitkomsten vanuit het perspectief van de beroepspraktijk betrekking heeft richten zich rekening houdend met de bekwaamheden op:

- Het primair proces:
  - ✓ in het dagelijks werk;
  - ✓ door het jaar heen;
  - ✓ De schoolorganisatie;
  - ✓ Buiten de eigen schoolorganisatie.

3. Hoe formuleer je een leeruitkomst?

Het gedrag wordt in de leeruitkomst aangeduid met een handelingswerkwoord. Dat handelingswerkwoord dient te passen bij het niveau van gedrag wat men beoogt, waarneembaar en beoordeelbaar zijn. De condities waarin de student het gedrag moet laten zien, het gewenste niveau van het gedragsresultaat dienen zo scherp mogelijk geformuleerd te worden.

Handelingswerkwoord + subject + standard of criteria + context
Het actieve handelingswerkwoord. Hiervoor kunnen bijvoorbeeld de werkwoorden vanuit de verschillende taxonomieën gebruikt worden, evenals werkwoorden uit de NLQF descriptoren en Dublin-descriptoren.
Subject is het onderwerp dat het leerresultaat beoogt af te dekken, met andere woorden het deskundigheidsgebied waarop de competentie toegepast wordt.
Standaard is de indicatie van het niveau van het beoogde leerresultaat, of de criteria waaraan het leerresultaat moet voldoen. Dit kan een bepaald NLQF niveau zijn, of vastgestelde richtlijnen met betrekking tot wet- een regelgeving etc.
Scope/context is de reikwijdte van het leerresultaat de omgeving waarin de leerresultaten moeten worden toegepast. Dit kan een stabiele werk- en leeromgeving zijn, of een steeds wisselende en onvoorspelbare context.

Controleer na de voorlopige formulering van de leeruitkomsten of daarmee de vereiste beroepsbekwaamheden (inclusief kennisbasis) zijn afgedekt en ga na of de leeruitkomsten van diverse eenheden van leeruitkomsten voldoende onderscheidend zijn.

4. Wat is een tentamen en wat is een leerwegonafhankelijke toets?

Leerwegonafhankelijke toetsen sluiten aan bij de leeruitkomsten en zijn niet gekoppeld aan specifieke opleidingstrajecten van een student of het specifieke opleidingsaanbod. Daarmee kan de student eerdere ervaringen, formeel en informeel leren inzetten. Er dient sprake te zijn van een constructive alignment tussen de leeruitkomsten van de eenheid van leeruitkomsten en de leerwegonafhankelijke toetsing.

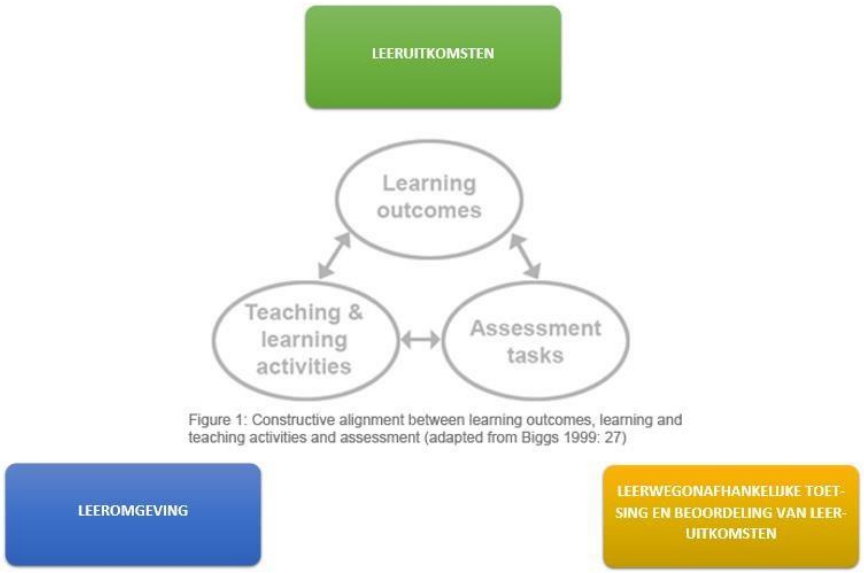

Figure 1: Constructive alignment between learning outcomes, learning and teaching activities and assessment (adapted from Biggs 1999: 27)

[1]

Figuur 1. Constructive alignment

Een tentamen is een onderzoek naar kennis, inzicht, vaardigheden en/of competenties bij de afsluiting van een eenheid van leeruitkomsten alsmede de beoordeling van de uitkomsten van dit onderzoek. *(art. 7.10 lid 1 van de Wet).* Conform de WHW kan een tentamen bestaan uit één of meerdere toetsen. In het kader van summier summatief toetsen (op basis van concept toetsbeleid FLOT 2017-2021) kiest FLOT voor een tentamen bestaande uit maximaal één leerwegonafhankelijke toets per eenheid van leeruitkomsten. Er kunnen wel meerdere formatieve toetsen worden ingezet. Een eenheid van leeruitkomsten wordt afgesloten met een tentamen. De omvang daarvan is 5 EC of een veelvoud daarvan. Per blok van 30 EC maximaal 6 toetsen.

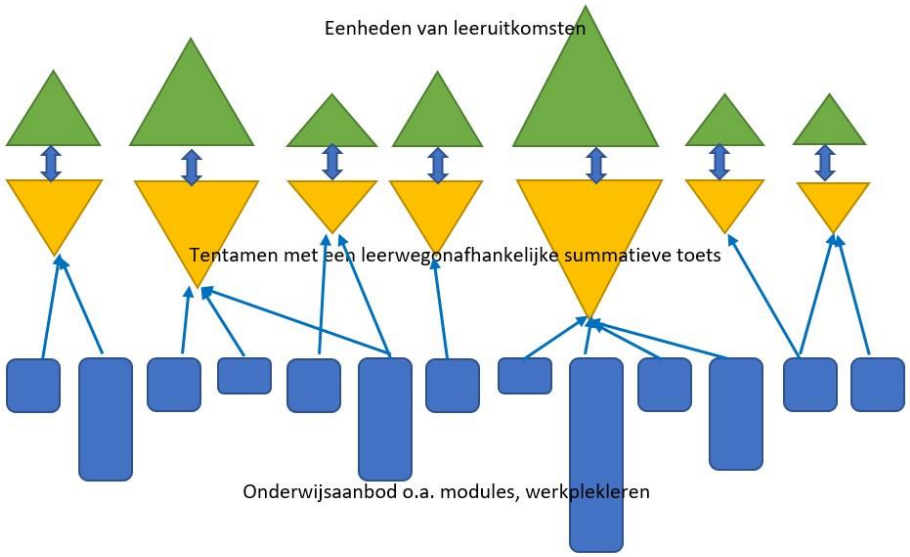
Voor cohort 2018 wordt de mogelijkheid geboden van 2 jokertoetsen per blok van 30 EC. Hiervoor heeft de opleiding goedkeuring nodig van de teamleider. De inhoudelijke onderbouwing hiervan is in het toetsplan van de opleiding opgenomen evenals de doorontwikkeling naar 6 toetsen per blok van eenheden van leeruitkomsten van 30 EC.

De toetscommissie monitort in opdracht van het MT het totaal aantal toetsen van de opleiding per blok van 30 EC en adviseert het MT op basis van de door de opleidingen onderbouwde reden voor afwijking op de regel dat er één toets is per eenheid van leeruitkomsten. Aangezien iedere toets van invloed is op de totale kwaliteitspiramide voor toetsen en beoordelen zijn “schaduwtoetsen” niet toegestaan. De resultaten op iedere toets worden centraal geregistreerd en meegenomen in de kwaliteitscyclus rondom toetsing. De opleidingen bewaken de goede mix van toetsing over het geheel van het programma (vak-en generiek) en de beschikbare docentbelastingsuren (dbu) voor toetsing. Meer informatie over beschikbare dbu’s voor toetsing per opleiding is op te vragen bij de teamleider.

[1] Biggs, J. (1996). Enhancing teaching through constructive alignment. *Higher Education, 32,* 1-18.

5. Hoe hangen eenheden van leeruitkomsten, leerwegonafhankelijke toetsen en onderwijsaanbod samen?

Er is een één op één relatie tussen de eenheid van leeruitkomsten en de leerwegonafhankelijke toets, maar geen één op één relatie tussen het onderwijsaanbod en de toets. Een leerwegonafhankelijk toets is niet dé afsluitende toets van een module[1]

Figuur 2 Relaties tussen eenheden van leeruitkomsten, leerwegonafhankelijke toetsen en onderwijsaanbod.

Enkele voorbeelden ter illustratie van bovenstaande. Wat een student leert in het aanbod gericht op pedagogische bekwaamheid, vakdidactische of vakinhoudelijke bekwaamheid draagt ook bij aan de eenheden van leeruitkomsten gericht op professioneel handelen. De ervaring die de student opdoet in het werkplekleren, de reflectie daarop bevorderen betekenisvol leren werkend aan pedagogische en vakdidactische bekwaamheid. Wat de student aan pedagogisch en didactische kennis en vaardigheden opdoet bij het generieke aanbod gericht past hij toe in de context van het door hem gekozen vak. Die vakdidactische toepassing varieert van *near transfer tot far transfer* en vraagt soms ook vakspecifieke antwoorden. Ofwel de vakdidactiek benut de algemene didactiek en vormt de schakel met de vakinhoudelijke kennis. Bij het vakinhoudelijk aanbod van wiskunde krijgt de student te maken met wiskundige modellen relevant voor de eenheden van leeruitkomsten van vakdidactiek wiskunde, hetzelfde geldt ongetwijfeld ook voor kennis van de grammatica en de didactiek daarvan.

6. Welke logistieke vragen dienen beantwoord?

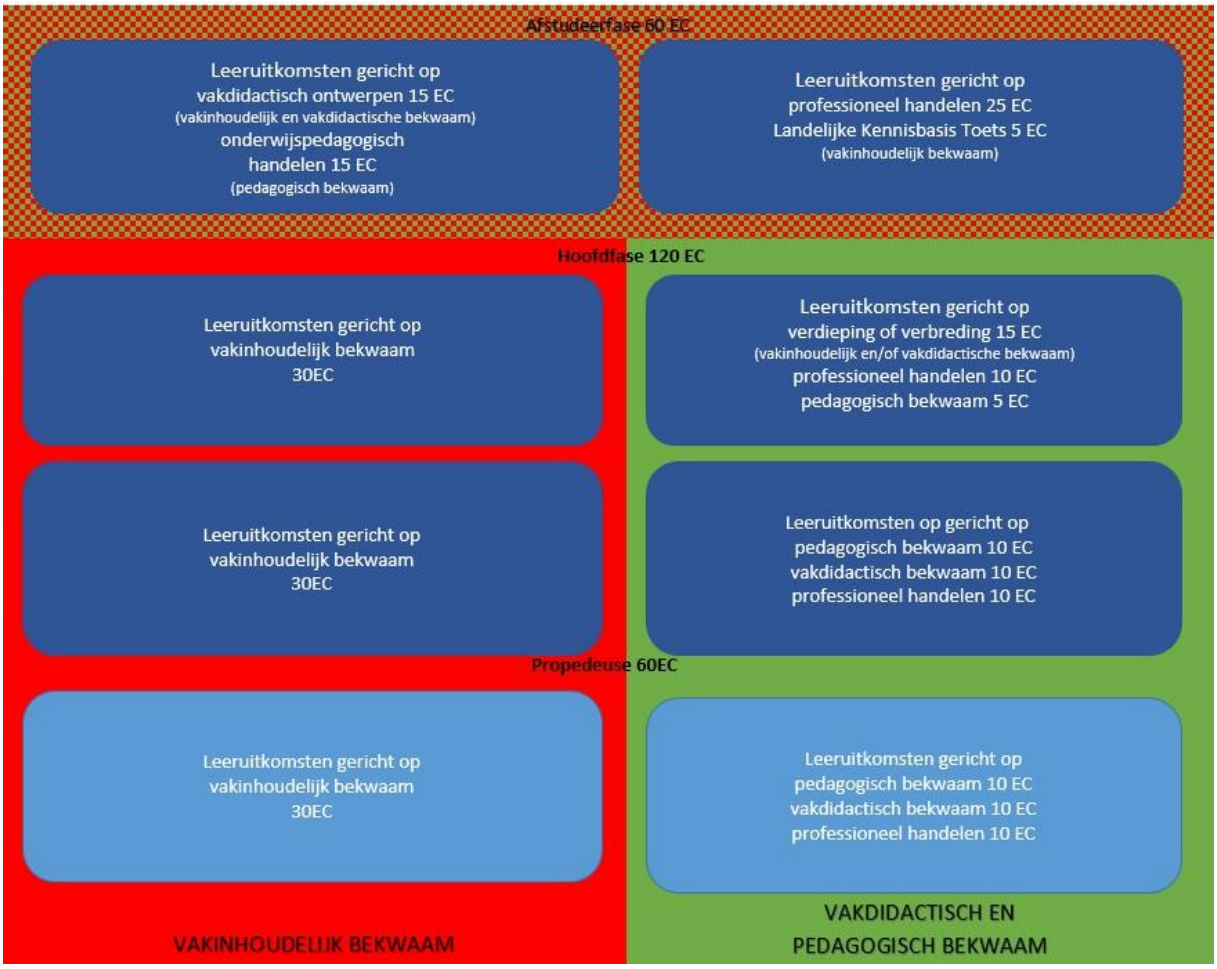
Het onderwijsaanbod hoeft niet allemaal gelijk te zijn van omvang. I.v.m. roostering is het echter verstandig te kiezen voor een vaste basisomvang waardoor gevarieerd kan worden binnen de

[1] Natuurlijk draagt onderwijsaanbod zoals geroosterde modules en werkplekleren bij aan het behalen van de leeruitkomsten, maar een module kan zowel een aanbod zijn gericht op alle leeruitkomsten van een eenheid van leeruitkomsten, als bijdragen aan leeruitkomsten uit meerdere eenheden van leeruitkomsten of slecht bijdragen aan een beperkt aantal leeruitkomsten uit een eenheid van leeruitkomsten.

lesperiode van 8 lesweken (bijvoorbeeld 4 keer 2 uur). Houd bij de planning in het rooster van het aanbod en de lesmomenten ook rekening met de flexibel studerende student. Studeren in eigen tempo en het gebruik maken van eerder verworven competenties om eenheden van leeruitkomsten aan te tonen, moet voor de student een onderwijsaanbod opleveren wat te organiseren is. Dat wil zeggen dat deze student ook echt de studie kan versnellen, ook als dat betekent dat hij in bepaalde periodes extra inspanning moet leveren om aan contactonderwijs deel te nemen.
De organisatie van het onderwijsaanbod op verschillende momenten in de week bevordert de mogelijkheden om een rooster samen te stellen voor de student die niet het volledige standaardaanbod volgt. Denk bijvoorbeeld aan het op verschillende dagen roosteren van de propedeuse en hoofdfase 1, van hoofdfase 2 en afstudeerfase zodat de student met EVC's voor eenheden van leeruitkomsten van de propedeuse alvast een aanbod uit de hoofdfase kan volgen, zonder dat dit deelname aan propedeuseonderdelen belemmert.
Benut de ruimere roostermogelijkheden voor het generieke deel van de opleiding (het aantal studenten dat het generieke deel wil volgen is groter dan voor vakinhoudelijke of vakdidactische onderdelen) zodat keuzeruimte mogelijk wordt voor de individuele studentroosters. Denk daarbij niet alleen aan de roostering over de dagdelen in de week na, maar tevens aan een spreiding van het aanbod door het jaar heen, zodat studenten met EVC's meteen kunnen starten met passend aanbod of instroom gedurende het jaar in de toekomst realistische een optie wordt. Vraag je binnen het cluster af welke vakdidactische of vakinhoudelijke onderdelen relevant zijn voor studenten van verschillende opleidingen en benut dit bij roostering of de prioritering bij het verblenden van het aanbod.

De deeltijdstudent wil liefst ruim voor de aanvang van het schooljaar, zicht hebben op zijn persoonlijk rooster (wat wordt wanneer aangeboden). Dat betekent dat de student centraal staat bij het maken van roosters.

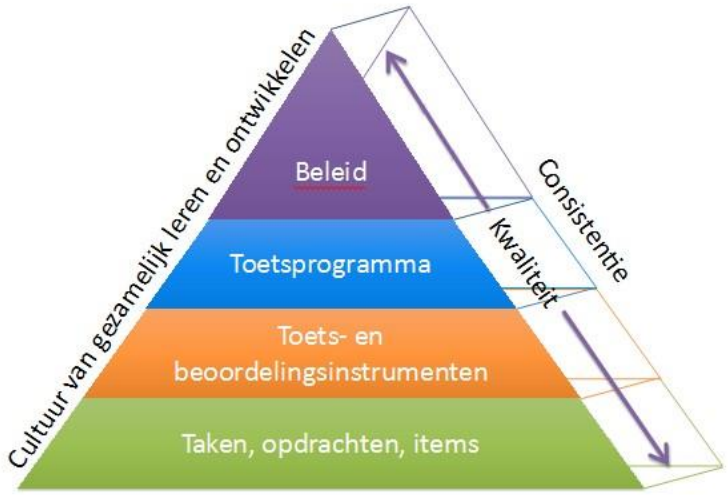
7. Hoe ziet het curriculum van FLOT er op hoofdlijnen uit?

Figuur 3 Curriculumopbouw FLOT

8. Wat is van belang voor de kwaliteit van toetsing?

De kwaliteit van toetsing wordt bepaald door de totale kwaliteitspiramide voor toetsen en beoordelen.

Figuur 4 Uitgangspunt: Kwaliteitspiramide voor toetsen en beoordelen (Joosten-ten Brinke & Sluijsmans, 2010, aanpassing Jaspers, 2011)[2]

Onderstaande toets uitgangspunten zijn vastgesteld binnen het project Educatie Samen Flexibel (Berkel J. e.a. (2017))[3] en zijn afkomstig uit het toetsbeleid van FLOT wat in ontwikkeling is.

De uitgangspunten worden geordend conform de begrippen uit de kwaliteitspiramide voor toetsen en beoordelen:

a. Beleid en toetsprogramma;
b. Toets- en beoordelingsinstrumenten en
c. Kwaliteit en consistentie.

Op de specifieke taken, opdrachten en items wordt hier niet apart ingegaan, evenmin als op de cultuur van gezamenlijk leren en ontwikkelen. Die cultuur wordt natuurlijk onderschreven waarmee aangegeven wordt dat het geheel ook een ambitie betreft waar we door gezamenlijk leren en ontwikkelen aan werken. Opgemerkt moet worden dat ieder toets uitgangspunt slechts bij een van de van de kopjes is ondergebracht, maar de uitgangspunten voor toets- en beoordelingsinstrumenten ook de realisatie zijn van het toetsbeleid en het toetsprogramma.

a. Beleid en toetsprogramma

- Er wordt een diversiteit aan toetsvormen gehanteerd in het toets- en onderwijsprogramma om consistentie tussen visie op leren en toetsen te borgen (methode mix) .Deze diversiteit heeft betrekking op de totale opleiding, het betreft dus de eenheden van leeruitkomsten gericht op vakinhoudelijke bekwaamheid, vakdidactische bekwaamheid, pedagogische bekwaamheid en professioneel handelen.
  De kwaliteit van de toetsing is meer dan de kwaliteit van een enkele toets: er is een gebalanceerde mix van toetsvormen in een helder programma: er is een samenhangende en gebalanceerde mix van formatieve en summatieve toetsvormen in een helder toetsprogramma, waarmee alle beoogde leerresultaten uiteindelijk op eindniveau worden beoordeeld.

- De opleiding heeft een actueel en gedragen toetsplan.
  Er is sprake van transparantie, betrouwbaarheid en validiteit m.b.t. toetsing en het toetsprogramma waarbij de taken, rollen en verantwoordelijkheden helder zijn belegd en gewerkt wordt volgens de afgesproken kwaliteitscyclus. De opleiding en de ondersteuning zorgen voor adequate uitvoering van de toetsing. De opleiding betrekt vreemde ogen bij borging van de kwaliteit:
  - ✓ Het afstudeerprogramma (de onderwijseenheden waarmee de leerresultaten/leeruitkomsten worden beoordeeld) is door het werkveld gevalideerd.
- Toetsen en beoordelen zijn onderdeel van het onderwijsconcept en moet daarom ook optimaal passen bij het onderwijsconcept. De lerarenopleiders hebben een voorbeeldfunctie in toetsen en beoordelen.
- De toetsing stimuleert het leerproces van de student.
  De toetsing of beoordelingsformats bevorderen zelfsturing.

[2] Aanpassing bestaat uit een samenvoeging van de onderste twee lagen in één laag: '*toets beoordelingsinstrumenten en opdrachten*'. Zie bron: Jaspers & van Zijl (2015).
[3] Berkel J. e.a. (2017). Kaders toetsbeleid ESF, versie 15-02-2017

De student heeft verantwoordelijkheid in het eigen leerproces in het kader van een leven lang leren.

- Voor de student is vooraf transparant wat bij de toetsing van hem of haar wordt verwacht, hoe de toetsing is georganiseerd en welke beoordelingscriteria worden gehanteerd.
- Feedback is structureel onderdeel van het leerproces zowel voor formatieve als summatieve toetsing. De persoonlijke ontwikkeling en groei van de student staan centraal. Studenten worden beoordeeld om ze verder te helpen in hun ontwikkeling (formatief) en om als opleider beslissingen te kunnen nemen (summatief).
  De docent heeft een voorbeeldfunctie bij toetsen en beoordelen inclusief het voor het geven van effectieve feedback. Effectieve feedback dient drie belangrijke vragen voor de student te beantwoorden:
  - ✓ Feed up: waar ga ik naar toe? (wat is het doel, het resultaat),
  - ✓ Feed back: hoe doe ik het tot nu toe? (welke voortgang heb ik gemaakt naar dat resultaat?),
  - ✓ Feed forward: wat kan ik verder doen? (welke activiteiten moet ik ondernemen om dichter bij het resultaat te komen?).

  De terugkoppeling (feedback) van toetsresultaten is bepalend voor het verdere verloop van het leerproces. Feedback bevordert de reflectie op praktijkervaringen en informeert de studenten over de mate waarin ze hun eindkwalificaties hebben bereikt.[4].
  De opleiding past formatieve toetsing toe om het leren en de motivatie van de student te stimuleren.
- Het toetsprogramma, de aard, het aantal en de spreiding van de toetsen, zorgt voor een optimale studeerbaarheid (studievoortgang, studielast en studierendement).
- Er is sprake van schaars summatief toetsen.
- De tijdsinvestering door docenten voor ontwerp, afname, beoordeling en bespreking staat in juiste verhouding tot de omvang van de onderwijseenheid.

b. Toets- en beoordelingsinstrumenten

- De toetsing is geflexibiliseerd:
  - ✓ In de leereenheid is het standaard beheersingsniveau per leeruitkomst vastgesteld. Van alle leeruitkomsten moet het standaard beheersingsniveau worden getoond. Daarboven is een verbreding/verdieping mogelijk (niveauflexibiliteit)
  - ✓ Elke toets moet succesvol kunnen worden gedaan, onafhankelijk van het onderwijsaanbod op de opleiding (duurflexibiliteit)
  - ✓ Met uitzondering van kennistoetsen voorzien alle toetsen in de mogelijkheid voor eigen inkleuring en invulling door de student. Hiermee sluiten we aan bij leervragen, leerbehoeften en talenten van studenten (keuzeflexibiliteit)
  - ✓ Tijd- en/of plaatsonafhankelijk toetsen worden op termijn mogelijk gemaakt (ruimteflexibiliteit).
- De toetsing is leerwegonafhankelijk zodat de student leerresultaten kan aantonen via formele scholing of en/of via informeel leren.
- Bij het toetsen van leeruitkomsten waarin de beroepssituatie centraal staat, zal ook deze beroepssituatie bij de toetsing van de leerresultaten centraal staan.
- De gekozen toetsvorm dient te passen bij de eenheid van leeruitkomsten. De beoogde leeruitkomsten zijn richtinggevend voor het toetsprogramma en bepalen o.a. de vorm en inhoud van de tentamens, de beoordelingscriteria en de normering.

[4] Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77, 81-112.

- Er wordt gekozen voor holistisch beoordelen.

c. Kwaliteit en consistentie.

- De opleiding heeft een samenhangend en valide toetsprogramma.
  Ieder (deel)tentamen voldoet aan de eisen van validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. Aangezien geen enkele toets volledig betrouwbaar meet, wordt gebruik gemaakt van meerdere meetinstrumenten en meetmomenten.
- Bij toetsconstructie wordt het 4-ogen principe gehanteerd.
- Bij onderwijseenheden van het afstudeerprogramma wordt het landelijk protocol eindwerkstukken toegepast.
- Het gebruikelijke advies dat begeleiden en beoordelen gescheiden dient te worden, betekent voor FLOT dat bij inzet van twee beoordelaars de eerste beoordelaar geen begeleider is. In de afstudeerfase is sprake van twee beoordelaars, waarvan min. één door de examencommissie is aangesteld als examinator.
- Beoordeling vindt plaats door gekwalificeerde assessoren en examinatoren bij iedere toetsvorm. Alleen examinatoren die aangewezen zijn door de betrokken examencommissie kunnen toetsen afnemen en de uitslag daarvan vaststellen.
- Om te beschikken over gekwalificeerde assessoren en examinatoren wordt deskundigheidsbevordering ingezet en kalibreersessies georganiseerd.
- Om deze flexibilisering te (kunnen) realiseren is de toetsing gestandaardiseerd op:
  - ✓ procedures en protocollen met betrekking tot de afname van toetsen;
  - ✓ beoordelingscriteria voor het toekennen van EC;
  - ✓ rollen van bij toetsing betrokken interne/externe medewerkers.